

143 Met de moed der hoop

"Ik neem liever een roman mee naar bed dan een jaarverslag. Literatuur dwingt je een stap terug te zetten. Als bankier kom je met Isabel Allende verder dan met de krant."

Zaterdag 25 augustus 1990. Nederland staat aan de vooravond van de fusie van twee banken, waaruit ABN Amro zal ontstaan; het zal één van de grootste banken van Europa zijn. In de Volkskrant wordt die zaterdag een beeld geschetst van twee mannen, bestuursvoorzitters van hun 'eigen' bank. Ze zullen na de fusie de nieuwe bank samen leiden.

"Als bankier kom je met Isabel Allende verder dan met de krant." Het is een uitzonderlijke uitspraak van Rob Hazelhoff, toen de bestuursvoorzitter van de ABN. Zo uitzonderlijk dat ik mij deze uitspraak 30 jaar later herinner als woorden van gisteren. Ik heb ze voor alle zekerheid nog wel even opgezocht¹, het geheugen kan immers onbetrouwbaar zijn!

Als Hazelhoff in 2010 overlijdt wordt hij getypeerd als een 'relikwie uit een tijd dat bankiers te vertrouwen waren', als een erudiet mens. Geen wonder dat het Hazelhoff een gruwel was hoe de gefuseerde bank onder leiding van Rijkman Groenink afgleed naar een bank waarin aandeelhouders meer telden dan klanten. Hij gebruikte het woord '*verkwanselen*' voor wat Groenink deed. Hazelhoff: 'De aandeelwaarde mag niet meer zijn dan een 'obligatie met een lekkertje.'

"Als bankier kom je met Isabel Allende verder dan met de krant." Misschien wel het meest opmerkelijke aan deze uitspraak is het feit dat Hazelhoff hier spreekt *als bankier*. Natuurlijk zijn *feiten* (de krant) in zijn werk als bankier belangrijk, maar nog belangrijker is de *verbeelding van het leven* (een roman). Zou vandaag nog één bankier het hem nazeggen? Zouden aandeelhouders het hem nazeggen?

Hoe kan het dat voor de bankier Hazelhoff een roman van Allende belangrijker was dan de krant met de dagelijkse feiten die een weerslag hebben op de waarde van het bankkapitaal? Mogen we die uitspraak met een korreltje zout nemen? Zeker niet! Hazelhoff heeft geleerd – zo blijkt uit zijn woorden en gedrag: het zijn *niet de dwingende feiten* zijn die ons gedrag bepalen. *Wij bepalen zélf ons gedrag, onze omgang met de dwingende feiten*. Ons gedrag is de resultante van onze eigen, wel of niet aanwezige wil om verantwoordelijkheid te nemen voor ons gedrag. De wereldliteratuur vertelt daarover duizenden verhalen.

Ik wil het graag hebben over feiten en verantwoordelijkheid. Een voorbeeld, een feit uit de krant van 7 oktober 2020. "*Miljardairs zijn tijdens de coronacrisis rijker dan ooit geworden.*" Om welke feiten gaat het?

1. Sinds de eerste uitbraak van het coronavirus zijn wereldwijd circa 38 miljoen mensen besmet; meer dan 1 miljoen mensen zijn gestorven als gevolg van een besmetting.
2. Sinds de eerste uitbraak is ook het vermogen van tweeduizend miljardairs – samen goed voor ongeveer 98 procent van het vermogen van alle miljardairs – met *meer dan een kwart* gegroeid tot maar liefst 10,2 biljoen dollar (bijna 8,5 biljoen euro). Heb jij een beetje gevoel bij deze cijfers of zijn ze je te 'abstract'? Misschien helpt dit: Deze 2000 wereldburgers – mensen 'zoals jij en ik' – hebben samen ongeveer *3 x zoveel vermogen* als alle 17.3 miljoen Nederlanders samen. Dat is rekenen in coronatijd: $2000 = 3 * 17.300.000$.
2. Deze toename van de rijkdom van deze 2000 mensen is het gevolg van het feit dat overheden en centrale banken wereldwijd bezig zijn met het aanjagen van de economie. Veel van dit geld stroomt traditiegetrouw naar de aandelenmarkt en de onroerendgoedmarkt, zeker niet naar de midden- en minimuminkomens. Tijdens de coronacrisis zijn rijken rijker en armen armer geworden. Dat zet zich nog steeds en zelfs versneld voort.

Is dat de schuld van het coronavirus?

Een vraag: Wat is er met jou gebeurd gedurende de laatste twee minuten? Je kreeg een aantal feiten voorgeschoteld en het is niet ondenkbaar dat het inmiddels in je hoofd een slagveld is: feiten, indrukken, gevoelens – ze strijden om voorrang en de uitkomst daarvan is voor elk mens verschillend. Als jij toevallig vanmorgen in de krant las dat ook jij met je aandelenbezit in coronatijd weer méér geld hebt veroverd, zal de uitkomst van de strijd in je brein anders zijn dan wanneer je gisteren je ontslag hebt gekregen, door de corona bent geveld of als kwetsbare oudere vereenzaamt doordat ánderen de coronaregels negeren. Helpt het als ik je nog meld dat 200 van de 1200 miljardairs gemiddeld 30 miljoen euro per persoon *doneerden* voor de strijd tegen de coronacrisis waaraan ze zelf eerst het meest hebben verdiend? Of denk je: een schijntje van wat ze *verdienden* aan de coronacrisis?

Voor het coronavirus zijn alle mensen gelijk, ieder mens kan hetzelfde lot treffen. Het zijn de ménsen, die onderscheid maken tussen mensen, in een wereld waarin de rijken en de machthebbers wel tellen maar de armen en 'nuttelozen' niet. Hun gebrek aan geld en voedsel, hun gebrek aan goede gezondheidszorg, aan goed onderwijs – dit zijn juist in coronatijd de gesels die arme, 'nutteloze' mensen genadeloos treffen. Die gesels zijn een gevolg van menselijk gedrag, van maatschappelijke keuzes die mensen maken of legitimeren.

Het coronavirus legt schrijnend ons menselijk tekort bloot. De coronacrisis werpt ons terug op onze eigen verantwoordelijkheid – voor ons eigen leven, maar ook – en vooral – voor het leven en welzijn van ánderen. We moeten daarvoor – zoals Hazelhoff in 1990 zei – een stap terug doen; alleen dan kunnen we stappen vooruit zetten. Met de moed der hoop – zo schreef ik in 1986.²

Reikhalzend
uitzien naar
wat nog niet is

Met de moed der hoop
die opweegt tegen
het bestaande
de dwingende feiten

Die zich niet voegt
in de kringloop
van kwaad tot erger

Waakzaam
uitzien naar
wat nog niet is

1. Kranten van 1618-1995 staan in de database *Delpher.nl*. Het journalistieke portret van Rob Hazelhoff vind je [daar](#).

2. Mijn 'nieuwsjaarswens' in 1986, nu met een enkel woord gewijzigd. Het prachtige beeld *Annunciazione* van Hermann Joseph Runggaldier staat in de San Fermo, Verona – de verbeelding van de Aankondiging, die bij Maria leidt tot haar *Magnificat* met de belofte dat hongerigen overladen zullen worden met gaven, rijken weggestuurd met lege handen. Kijk, zou dát in coronatijd kunnen gebeuren?

Muziek. 1 De woorden van Maria zijn door veel componisten op muziek gezet, zo ook in het *Magnificat* van Johann Sebastian Bach. Kijk en luister [hier](#) naar de Nederlandse Bachvereniging. Je vindt op deze website veel meer informatie over de compositie, de tekst, de uitvoerders, enz.!

2. Heel, heel anders is natuurlijk het lied *De kleine man*, het bekendste lied van Louis Davids (1883-1939), [hier](#) door hem gezongen. Gedateerd (1929), jazeker, maar ook midden in een zeer ernstige crisis. Lees toch de tekst maar eens na die je [hier](#) vindt. Meer weten over Louis Davids? Klik [hier](#).